

DISSERTATIO PHILOLOGICA,

^{DE}
נציב מלה

Seu

STATUA SALIS,

Quam

AUXILIANTE JEHOVA

Et

Suffragante Ampl: Phil: ad Auram Choro
in Fennorum Inclyto Musarum Palatio,

SUB PRÆSIDIO,

Adm. Reverendi & Celeberrimi Viri,

DN. M. ISAACI

פישלמאן

Oriental. Lingv. Profest: Regii
Famigeratissimi,

Loco horisque solitis,

Publicæ Candidorum Disquisitioni subijcit

JOHANNES CH. WALSTENIUS,

Bor: Fennus.

in Auditorio Maximo die 30 April: 1704.

ABOÆ, EXC. JO. WAL.

IN DEUM & REGEM

SUMMÆ FIDEI VIRO

REVERENDISSIMO DOMINO ac PATRI
IN CHRISTO,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI

Consummatissimo,

Dicecesios Aboënsis EPISCOPO

Eminentissimo,

Florentissimi ad Auram Lycei PRO-

CANCELLARIO Magnificentissimo,

Consistorii Eccles. PRÆSIDI

Gravissimo,

DOMINO

longè Benignissimo,

Submisse ac reverenter æternum

suspiciendo,

ANNOS BENE MULTOS

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS

Fido VIRO

GENEROSISSIMO

DOMINO,

DN. SVENONI

LEONHARDI

Regii Dicasterii

Magni Ducatus Fenningiæ

VICE. PRÆSIDI

Amplissimo

MÆCENATI & PROMOTORI

Maximo &

Propensissimo

Humilimo mentis affectu

colendo

ET PROSPERA QUÆVIS!

audax licet aggrediar facinus,
non temerarium tamen, ut
spero cum Nominibus VE-

STRIS Splendidissimis, RE-
VERENDISSIME PATER, ac GE-
NEROSISSIME VICE-PRÆSES,
levidense hoc opusculum, tenellosque
tenelli ingenii fœtus illustrare opto,
quos VOBIS humilimè offero conse-
croque, id ut facerem, non tam per-
suaferunt illi, quorum interest, quam
incitavit fama VIRTUTIS VESTRÆ omniū
pectora occupata tenens, ac Doctri-
næ, cujus apicem cum omnium ad-
miratione possidetis. Quin & sum-
ma VESTRA cura & singularis favor
in Musis earumque Sectatoribus,
variis fortunæ ictibus expositis,
sublevandis, postulare videbantur à
me, ut ad limen VESTRUM submis-
se prima hæc deponerem rudimenta co-
na-

natutum meorum. Spem foveo indu-
biam, exiguum hoc & submissi ani-
mi officium] gratiosos faventesque
Vos PATRONOS habiturum. Ego
vero summum Numen calidissimis
suspiriis venerabor & votis, Tantis
MÆCENATIBUS largiri dignetur, Lon-
ga vitæ spatia, perennem felicitate-
tem, felicem tranquillitatem, tran-
quillamque canitiem!

REVERENDISS: TUÆ PATERN:

&

GENER: DN. VICE-PRÆSIDIS

cliens humilimus

Joh: Waltenius.

PRÆCELLENTISSIMO
DOMINO

DN. GABRIELI
JUSLENIO,

Log. & Metaph. PROFESSORI
Ord. Celeberrimo,
Consistorii Academici ASSESSORI
Æquissimo,

PATRONIS
& Opti-
VITAM LONGAM

Grandia vestra beneficia Celeb. DN. Profes:
cumulata me obstrictum tenent, nisi ingra-
um erga Vos & humilem & gratum publice
nuitatem meam nihil proferre valere, quod me-
ti animi hanc vobis opellam volo dedicasse, ob-
nec non me posthac ut hætenus solito fa-
DELLIS vos divina sua benedictione cœlitus
reatis & perpetim faveatis.

INCLYTORUM VE

cultori
Joh. Wal

CONSULTISSIMO
VIRO

DN. JOHANNI
SAEHLIS,

CONSULI Civitatis Aboënsis Ju-
stitiario, & prudentiæ laude
& æquitatis cultu cele-
bratissimo,

MAGNIS

mis

& MITIA FATA!

*ac Consultis: Curiaë Præses in me affatim
titudinis stigmatè notari velim, ut animum me-
tandem declararem. Et quia non sum nescius te-
ritis vestris respondeat, in indicium saltem gra-
nix rogans, velit eam fronte intueri serend
voris clypeo tueri ac tegere. Sanctissimus
abundanter cumulet, ut vivatis, vigeatis, flo-*

STR: NOMINUM

devoto

stenio.

Πρὸς Νεανίσκον σπαρδαίουτον

Τὸν

Κύριε Ἰοάννην Ὀυαλσθηνιον,

Φίλον ἐν ὀλίγοις Φίλιππον

περὶ φύλα ἀλὸς σμφῶς ἀγαλεζόμενον.

Ϟ

Ο Πλάταρχε περὶ τῆς γῆς ἔφησε, αὐτὴν δὴ γεωργηθεῖσαν γεννάεισ καρπῆς ἐκφέρειν· τῷ περὶ σὲ ρηθὲν οἰεταὶ σπαρδαίουτατε Ὀυαλσθηνιε, ἐπειδὴ γὰρ τὴν σφυτῶ φύσιν, ἢ ἄλλοθι ἀπὸ τῆσ τῶ χαρμονέως Παυδαγωγῶ τῆ γῆ εἰκάζεται, πολλῶ τῶ πόνῳ κατήσκησας, βεβῆαισ πρότερον τῆσ τῶν λόγων βῆσσεωσ βεβλημένησ, κερζὸν ἠγῆ εἶναι ἤδη ὅτι αὐτῶν παρῆσῶσ καρπῆς ὠρῆαισ, ὡσπερ δὲ πεπῶηκασ τῆσ τῆσ συζητήσσει σπαρδαίουσ γραφείσῃ· εἰκότωσ ἐν ἐγκαλοίμην τῶ Φίλωσ μῆ συνηδόμεν· διὸ ἐπεὶ ἄλλωσ καταβάλλειν ἀσθενῶσ, ἀγω δὲ εὐχῆσ, βῆληται ὁ Θεὸσ, καθῶσ μέχρη δεῦρο ὠδ' αὐθῆσ παρῆσασαί σοι βοηθὸσ ἐν πᾶσ τοῖσ πόνοισ σῶσ, καὶ ὑσπερόν σε τῆσ πατρίδι ικανῶσ διηκονηκότω, εἰσ τὰ ἐπερῆναι δῶματα μετοικίζειν, ἵνα σὺ λῶ ποιηθῆσ, ἕκῶσ ἢ τῶ λῶσ γυνῆ, ἀλλ' ἐν τῶ καῶ τῶ Θεῶ εἰσ αἰῶνασ εὐλόγηθῆεντ·

ἔγραψε

Ἰοάννησ Γεζήλιοσ.

ὁ ἰδῶσ.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

Gloriosissimam Supre-
mi Numinis esse Ma-
jestatem summaque
potentiâ gaudentiẽ,
ideoque â finito in-
tellectu nunquam perfectè intelligi,
liquido constat ; cum universam
hanc mundi machinam, omnipoten-
ti suo verbo, pariter cum omni ge-
nere animalium, cæterisque hujus
universi instrumentis, uno exstruxe-
rit momento ac exædificaverit, ex-
ædificatam potenter, ad consumma-
tionem seculi, ab omni corruptione
liberam conservet, ut & verbo oris
sui regat, gubernet, protegatque
cuncta animantia, & præcipue ho-
minem animalium principem: qui

A

in

in primordio mundi ad ejus similitudinem creatus; verum illusione serpentis deceptus peccavit, privatusque imaginis divinæ conformitate, filius tenebrarum factus, in æternum periisset, ni ex summa sua gratiâ atque misericordia ab inferni faucibus redemisset DEUS; qui ad huc suam nobis variis patefaciendo modis infinitam bonitatem, curam gerit generis humani, & a peccaminosa via, partim mediatè, partim immediatè, revocat, sacro testante codice: præmia sc. mortalibus proponens possessionem vitæ æternæ, pœnas autem barathrum æternæ damnationis; quibus adducti peccatis abstineant, monitisque divinis morem gerendo, præceptis Domini constanter adhæreant, & non permaneant in malitia obduratis similes, quos sæpissime magnas ac horribiles dedisse pœnas est in propatulo, earumque adhuc vestigia tam in profa-

3
fanis historiis, quam maximè in Sa-
cro apparere codice. Inter quæ mira-
culū atq; peccati pœna haud minima
reluet מצור מלח *Statua Salis*, in quam
uxorem Lothi obriguisse patet ex
Sacra Scripturâ, & quidem Gen. 19,
cum, ob summam rerum terrenarum
curam, mandatum divinum trans-
grediendo, Sodomam respexisset &
Gomorram vicinasq; regiones, igne
ac sulphure cœlitus demisso conflag-
rantes, & à Sanctissimo Numine in
fœdum conversas mare, in monu-
mentum perpetuum divinæ in sce-
lera vindictæ.

§. II.

De *Statua Salis* jam jam disquisitu-
rus, consultum duco brevissi-
mis primum rationibus, cum ali-
quot fuerint adeo depravatæ men-
tis, ut hanc historiam (quod tamen
ingens piaculum est) veram esse in-
ficiarentur, demonstrare Sodomam
cum vicinis pariter regionibus con-

flagrasse, statuatque salis exstitisse
 ac visam fuisse. (N) Ex Scripturâ Sa-
 crâ, & præsertim ex Gen.. 19, v. 24.
 ויהוה המטיר על סדם ועל עמרה גפרית
 ואש מאת יהוה מז השמים: ויהפך את
 הערים האל ואת כל הככר ואת כל
 ושבי הערים וצמח האדמה: ותבט אשתו
 מאחריו ותהי נציב מלה:
 Quæ ita e-
 runt reddenda: *Jehova plueret super*
Sodomam & Gomorram sulphur & i-
gnem à Jehova de cælo, & subvertit ci-
uitates & omnem circa regionem, uni-
versos habitatores urbium, & cuncta ter-
ra virentia; Et respexit uxor ejus post
eum, & fiebat statua salis. Ex quibus
 abunde patet, & sine omni contra-
 dictione est verissimum, Sodomam
 olim pluviâ Sulphureâ consumptam,
 ac uxorem Lothi in columnam ad
 littus maris Sodomitici mutatam,
 ceu indicat etiam verbum היה quod
 momentaneam connotare metamor-
 phosin, variis ex Scripturæ locis vi
 parallelorum probari potest, potis-
 si.

sumum quidem Exod: 7. v. 19. קח מצד
 sume baculum, ונטה ירך על מימי מצרים
 & extende manum super aquas Aegypti &c.
 והיה דם & erunt sanguis והיו דם
 & fuit sanguis in omni
 terra Aegypti. Plurima adhuc loca pa-
 rallella, quæ verbi דויה subitam mu-
 tationem probant, ex historiâ de
 creatione in medium proferre pos-
 sem, sed cum probe nota sint, nolo
 hisce immorari. (ב) Ex testimoniis
 quorundam Antiquissimorum Scri-
 ptorum, inter quæ præcipua sunt
 Josephi, Judæi Palæstini, judaica-
 rum antiquitatum sagacissimi inda-
 gatoris, Cujus hæc sunt verba; Uxor
 Loti, quum subinde ad urbem, contra
 mandatum divinum, ex sollicitudine ad-
 versus eam, retrospiceret, facta est status
 salis, uti notum est; nam ipse vidi, & per-
 durat eadem usque in hodiernum diem.
 Ut & Chrylost: Uxor justi facta est
 columna salis, perpetuum monumentum po-
 sterioribus seculis sua negligentia præbens:

cui

cui adstipulatur Heidmannus celebris olim illustris Juliae Doctor: *Uxor Lothi mutata in statuam salis orbi terrarum relicta est documentum, quam non spernenda sint vel in minimis DEI edicta.*

(A) Ex ipsis quoque gentilium Scriptis, ipsos animadvertisse manum Domini vindicem illas tetigisse oras, quos inter præcipuus est Tacitus, non postremus alias historiae judaicae corruptor; is ita de hac re; *Lacus immenso ambitu, specie maris, sapore corruptior, gravitate odoris accolis pestifer, neque vento impellitur, neque pisces aut suetas aquis volucres patitur. Certo anni tempore bitumen egerit. Ater suapte natura liquor & sparsis aceto concretus innatat. Haud procul inde campi, quos ferunt olim uberes magnisque urbibus habitatos fulminum jactu arsisse, & manere vestigia terramque specie torridam vim frugiferam perdidisse. Nam cuncta sponte edita, aut manu facta, sive herbatenus aut flore, seu solitam in speciem adolevere,*

atra & inania velut in cinerem redacta
 evanescent. Ego sicut Judaicas quondam
 urbes igne caelesti flagrasse concesserim, ita
 halitu lacus infici terram, corrumpi super-
 fufum spiritum, eoque foetus segetum & autu-
 mni putrescere reor, solo caeloque juxta gra-
 vi: Ad cujus tenorem quoque scribit
 Solin. Polyhistor, Longo ab Hierosolymis
 recessu tristis sinus panditur, quem de caelo
 tactum testatur humus nigra & in cinerem
 soluta. Duo ibi oppida Sodomum alterum
 nominatum, alterum Gomorrhum. Hoc
 praeterea verum esse, exinde etiam
 concludi potest, quod scilicet in circum-
 jacentium regionum sylvis genero-
 sissimum, summam cum ubertate, na-
 scatur balsamum, ut exponit Justinus
 dicendo, opes genti ex vectigalibus Opo-
 balsami credere, quod in his tantum re-
 gionibus gignitur; & adhuc luculen-
 tius Diodorus; In vicinia adeo foede
 sterilis & pestifera valle balsamum gene-
 rosissimum nascebatur, ex quo dives ad-
 modum incolis existeret proventus, cum
 unsp.

missiam alibi in orbe terrarum hæc stirps inveniretur. In hac autem cuncta non modo exusta atque in cinerem reducta; verum etiam pessimum excitari fœtorem, præsertim ex Lacu commemorato, qui vocatur alias *Mare Mortuum*, de horrendâ Sodomitarum morte, sulphureo suo odore, testimonium perhibens.

§. III.

Cum mos sit receptus in Academiis, & is quidem bonus, pauca, prius quam ad uberiores hujus rei tractationem fiat accessus, ad originem vocum indagandam spectantia, in præsentia præmittam, quandoquidem & hoc virorum in palæstra literaria Clarissimorum desiderant monita, inter quæ præcipuum est Ciceronis, Lib. I. *Offic. Omnis quæ à ratione suscipitur de re aliqua institutio, debet à definitione proficisci, ut melius intelligatur quid sit, de quo disputetur: Ne itaque placita eorum sicco*
(ut

(ut ajunt) præteream pede, ab Ety-
mologiâ vocum ordiri libet, in quâ
tamen exponenda nec operosè oc-
cupabor, cum non sit difficilis ori-
ginatio harum vocum. Descendit
autem vox illa prior נציב, quam præ
se fert inscriptio, â Rad: נצב *sedit, fixit,*
idiomate vero latino effertur voca-
bulum hoc per *statuam*, quæ origi-
nem debet suam verbo *statuere*, quod
idem est ac rem in aliquo loco col-
locare, Cic: de juvent. Theb. *in finibus*
Tropæum æneum statuerunt. Accipi-
tur præterea verbum istud *statuere*
apud autores variis significacioni-
bus, quarum mentionem facere è re
haud esse autumo. Vox autem po-
sterior, sc: מלח, quæ latine dicitur *Sal;*
deducitur â Rad: מלח, *Salivit, sale*
condit, sale aspersit. Alias quoque vo-
cis נציב Synonymum est מצבה
Gen. 28: 18. quod tamen plane idem
non est, cum מצבה aliquando notet
statuam arte manuq; humanâ factam,

& oriatur ex verbo יצב, quod in Niphthal notat *stetit, constitit, collocatus, constitutus est*, צ"ו vero non item. Significat quoq; in tralatitio sensu vox צ"ו i motū aliquid & durum, instar columnæ & statuæ, ut apud Caldæos נצבתא est *durities*, Dan. 2. v. 41. similiter vox מלח solum falsum & sterile, quale est circa lacum Asphaltiten Deut: 29, v. 23, & מלחה Psalm: CVII v. 34. versione LXX Interpretum per ἀλμυρίδα aut ἄλμην *saluginem* transfertur. Interdum etiam notat diuturnum tempus Num: 18. v. 19, ברית מלח עולם *pactum salis est sempiternū*. Quæ tamen significationes hic locum non habent, cum iis admissis alius sensus & quidē erroneus oriatur.

CAPUT SECUNDUM.

§. I.

Hactenus in generalioribus breviter pro modulo ingenii exponendis occupatus eram: jam conducit ut ad specialiora, five rem ipsam, sta-

statuam videlicet salis, faciam transfutum, producarnque primo rationes, ob quas uxor iusti in statuam conversa fuerit salinam; verum de his variæ variorum existunt sententiæ, quarum præcipuas in medium protulisse non pœnitebit: scilicet quod quidam non existiment; sed ineptiant, ipsam ideo punitam esse, quod pridie hospitibus suis sal non obtulisset, ut ait Scriptor Pentateuchi Ibn Sinæ, apud Pheifferum, *Dicunt Interpretes quidam eam in salis statuam potius, quam aliud mutatam, quia eo potissimum contra maritum suum peccavit.* Alii vero ob defectum sapientiæ, cujus sc. Symbolum est sal, conversam credant, quæ opinio nec omnimodè est vera, potest tamen inter causas remotas hujus conversionis referri.

§. II.

Optime rem acu tetigisse dicentes eam ideo quod respexerit, in statuam diriguisse salinam, patet ex Testimoniis gravissimorum Scri-

ptorum, & quam maximè ex Sacro codice, in quo brevissime fit mentio prohibitionis divinæ ab angelis Lotho ejusq; familiæ inculcatæ, & quidem Gen: 19. v. 17, אל תבית אחריך, ואל תעמד בכל הכר, *Ne respicias post te, aut stes in omni illa regione.* Ubi non credendum DEUM eâ materiâ, quæ haud videbatur magni momenti, Lothi tantum obœdientiam experiri maluisse, quemadmodum primorum parentum obœdientiam, unius arboris vetitæ fructu tentavit; nec, quod tamen propius ad sensum accedit, interdicto isto demonstrare voluisse, quam detestanda esset Sodomæorum natio, & piorum hominum commiseratione indigna, cum qua aliquod unquam nolebat DEUS suis esse commercium, ut liquet ex Math: c. 10. v. 14. καὶ ὅς ἐάν μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τῶν λόγων ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν.

Et

*Et quicumque non receperit vos neque
 audierit sermones vestros, exeuntes foras
 de domo, vel civitate illa, excutite pulve-
 rem de pedibus vestris* &c. sed animum
 ejus abducere à pristinis Sodo-
 mæ sordibus, in memoriam revo-
 cando salutis curam ipsi potio-
 rem fore cunctis rebus Sodomæ
 relictis; ideoque beneficium Summi
 Numinis, miraculosi ductoris, sum-
 ma cum veneratione ut & humili-
 ma gratiarum actione ipsum agno-
 scere debere, non autem, quasi eo
 redire volens, negligere, sed sibi ab-
 undè gratulari, quod ex tanto di-
 scrimine velut ex inferni faucibus e-
 reptus esset, imo ipso corporis mo-
 tu significare, se omnes affectus ita
 subegisse, ut deinceps haud amplius
 sollicitus esset de suppelleçtilibus.
 Quod tamen monitum, respiciendo
 (quæ res in se quidem libera est & in-
 differens, verum illicita post prohibi-
 tionem divinam, indicatque ut vi-
 de-

dere licet Sacris ex literis, cum ipso
 corporis motu pœnitentiam animi,
 & desiderium ad pristina loca rede-
 undi, ceu patet, Ex Luc. 9. v. 62,
 ἔδειξ ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτῷ ἐπ' ἀρο-
 τρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς
 ἔστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; *Nemo*
mittens manum suam ad aratrum &
respiciens retro, aptus est regno DEI.
 Ad quæ verba alludens Sedulius a-
 pud Rivetum sic ait.

Dum respicit uxor,
In statuam mutata salis stupefacta re-
mansit,

Ad pœnam conversa suam quia nemo
retrosum,

Noxia contempti vitans contagia mundi,
Respiciens salvandus erit, nec debet a-
rator

Dignum opus exercens, vultum in sua
terga referre.

Nec non ex verbis Beati Aug: di-
 centis: *Nam quo pertinet quod prohibi-*
ti sunt, qui liberabantur, retro respicere,

nisi quia non est animo redeundum ad veterem vitam, quâ per gratiam regenerati exuimur, si ultimum iudicium evadere cogitamus) uxor Lothi transgressa, haud leviter peccavit; nam eo ipso (α) mandatum tam serium flocci pendit unde quoque incredula dicitur Sap. 10. (β) ingratitude suam declaravit, cum pro tanto beneficio, quo ex inferni faucibus erepta erat, in ejusmodi facili re detrectarit obedientiam, (γ) ostendit mentem suam haud averfam fuisse a rebus post se relictis, sed ista capitis reflexione testata est, cor suum hæsisse ubi thesaurus manserat Math. 6.

§. III.

Cum aliqua nobis videantur adhuc obstare adversariorum argumenta, quæ Ben: Lect: in devia trahere possent, nostramque sententiam falsi arguere, pro viribus tenuis ingenii ea enodare conabor: objiciunt
ob-

(N) scilicet verbum נבט *respicere*, non significare nudam circumspeditionem, sed communi omnium hominum stylo idem esse ac moras ne-ctere, non pergere, pedem referre, reverti, cum de negotio aliquo expediendo & itinere aut via sermo sit, iisque demonstrare volunt rationibus, moras ne-ctere fuisse Lotho ejusque familiae, non vero respicere & amore rerum in urbe relictarum teneri, interdictum; uxore vero Lothi id neglexisse, oppidumque repetiisse, verbo isto נבט inuisse Mosen: deinde oculorum conversione nefandum aliquot non fuisse delictum, & tanto supplicio dignum, cum praesertim studium oculos circumferendi innatum famellis, iisque a DEO primae creatione inditum; sed potius laudem mereri censebitur circumspectio, quae sexum maxime deceat, cui rei familiaris cura commendata. Verum aequa iudicii lance rem pensitanti non videtur

è re esse, ad phrasas istas atque tro-
 pos sine urgente necessitate con-
 fugere, cum consveta ac genuina
 significatio aptissimè huc quadret,
 ac conveniat cum versu præceden-
 te, in thesi 2. cap. 1. recensito; unde
 nec sine ratione colligitur, fœmi-
 nam, dum ingentia audivit tonitrua
 imbribus sulphureis mixta, qui-
 bus omnia quaqua versum arde-
 bant, territam, eo ipso ad sibi dile-
 ctam Sodomam tristibus respexisse
 suspiriis, non tamen rediisse, quod
 etiam ipsi repugnat rationi; nam
 sanæ mentis non fuisset, si Sodomâ
 cum totâ vicinâ regione incendio fla-
 grante, tutû marito promissum asy-
 lum oppidum Zoar reliquisset, & hor-
 rendis istis sese exposuisset flammis,
 lanam, linum aliasq; subtractura res,
 quas tamen omnes igne consumptas,
 priusquã Sodomam rediisset, deper-
 ditasque fuisse quilibet facilè præsa-
 gire potest; oculorum vero converfi-

onem quod attinet, in se quidem est licita, ast post prohibitionem divinam illicita, atque sic execrandum scelus tantaque pœnâ haud indignum. (D) Dominum salvatorem nostrum asserere uxorem Lothi oppidum repetiisse rationibus ex Luc: cap. 17 petitis v. 31. qui sic audit. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐδεὶς ἐστὶ ἐπὶ τῷ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἀραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπιστρέψατω εἰς τὰ ὀπίσω. *Mνημονεύετε τῆς γυναικὸς λῶτ. i. e. in die illo qui fuerit in tecto & vasa eius in domo, ne descendat ad tollendum ea, & qui in agro, similiter non revertatur ad ea, quæ post se reliquit. Mementote uxoris Lothi.* Ast accuratori mentis trutinâ rem ponderanti, non liquet Dominum asserere fœminam reversam, sed solum discipulis suis in exemplum proferre uxorem Lothi, ne se mundanis denuo polluant, dicendo, μνημονεύετε τῆς γυναικὸς λῶτ. Quæ verba nec κατὰ

ρητὸν *sive* *explicite* nec κατὰ διάνοιαν *sive*
implicitè & virtute contextus eam re-
 gressã fuisse evincunt. Verum obser-
 vandum sermonem Salvatoris, eo lo-
 co, summe esse divinum, propheticum
 simul ac maxime condensatum; nam
 per diem illum, cujus mentio fit, no-
 vissimum diem patet, quod ex
 versu præcedente optime patet; his
 vero verbis qui fuerit in tecto &
 suppellex ejus in domo, ne descen-
 dat ad tollendum &c. innuit ipsos,
 qui propter suum nomen pulsi ter-
 rena deseruerunt, imminente sc: in-
 teritu non reverti debere in ea, sed
 inde fugere sibi in memoriam
 revocare uxorem Lothi (quæ Sodo-
 mis egressa, verum commiseratione
 ac desiderio rerum humanarum in
 urbe relictarum puncta, mandatum
 divinum respiciendo transgressa,
 peccavit tantasq; dedit pœnas) ut ejus
 exemplo sapere discant & metuant
 pœnas sibi tanto graviores fore,
 si

si actu ipso reversuri sint. Sensum
 præterea mysticum esse, versus etiam
 sequens docet, qui sic sonat, ὅς ἐάν ζη-
 τήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῆς σῶσαι, ἀπολέσει
 αὐτήν, καὶ ὅς ἐάν ἀπολέσῃ αὐτήν ζωογο-
 νήσει αὐτήν; *i. e. qui animam suam quaerit
 salvare, perdet illam, & qui perdit illam
 vivificabit eam;* quæ verba nec de præ-
 senti & corporali vitâ, sed potissimum
 de futurâ, hoc videlicet sensu, quod
 is, qui in persecutionibus per ab-
 negationem Domini cupit conserva-
 re vitam suam temporalem, perditu-
 rus erit vitam æternam, qui vero a-
 mittit vitam suã ex fide in Christum,
 adepturus est vitam æternam, Joh. 12.
 v. 25. intelligenda esse, Christus ipse
 expressius interpretatur Math. 10. v.
 39. cum de martyriis suam ob causam
 subeundis loquitur. Sic etiam nil ob-
 stare potest, quin Dominus verum
 hunc subsequenter adventui suo ad
 judiciũ applicaverit; λέγω ὑμῖν, ταύτη
 τῇ θυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς
πα-

παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσε-
 ται. i. e. dico vobis in illâ nocte duo erunt
 in uno lecto, unus assumetur, alter re-
 linquetur: idque repetitur ter. Hæc
 autem cuncta non exacte ad Hiero-
 solymitanum excidium quadrare, ut
 quidam volunt, nec Christum tanto
 conatu & affectu hæc temporalia
 urgere aut inculcare, sed ad divinio-
 res sensus assurgere, ut & de non
 revertendo εἰς τὰ ὀπίσω &c. ob quæ
 Dominus ad uxorem Lothi digitum
 intendit, non tantum secundum li-
 teram; sed quam maximè sensu sub-
 limiori de constantia in fide & pie-
 tate intelligendum esse in propatulo
 est, hoc est, non debere eos ad instar
 uxoris Lothi desiderio hujus mun-
 di, scelestæ Sodomæ, cui semel per fi-
 dem & conversionem valedixerunt,
 excitari, & ad ea quæ â tergo sunt,
 pedem referre, atque pristinis So-
 domæ sordibus denuo immergi, sed
 potius omnibus ejusmodi, imo ipsâ

vitâ, si opus sit, quasi tergo averſo, relictis, ad ea, quæ ad brabéum æternæ vocationis pertinent Philip: 3. v. 14. contendere, atque ſic cum Lotho vitam ſervaturos, ſi minus, cum uxore ejus perituros.

ſ. IV.

Cauſâ jam aliquâ ratione explanata. Exigit methodus recepta, ut de materiâ, ceu in quod & quomodo mutata ſit, verba faciam; aſt, cum in hac re haud minus quam in demonſtranda cauſa diſſentiant inter ſe auctores Eruditi variasque ſoveant ſententias, breviffimè quorundam opiniones recensere in animum induxi. Sunt autem quidam, ut divi Petri verbis utar, adeo ἀσήμετοι οἱ πινες, ερεβλῶσι τὰς γραφὰς, ut inficias eant ipſam mutatam, & aſſerant, ei dum in urbe perierit, erectam eſſe columnam lapideam atq; bitumine illitam, quod tamen falſiſſimum eſſe ex ipſis etiam gentilium ſcriptis probatum.

Non-

Nonnulli vero referunt factam esse
 monumentum bituminosum; quam
 sententiam nec firmo stare talo, li-
 cet מלח *bituminis* nomine aliquando
 a Judæis insigniatur, exinde constat,
 quod Isrl: confestim vehementis isti-
 us pluviae sulphureæ ac igneæ nimio
 calore, aut liquefactum fuisset, aut
 conflagrasset, cum in vicinis oris
 manu DEI vindice, cui nihil diffi-
 cile, permutata sit. Plurimi faten-
 tur in statuam salis conversam, ve-
 rum quale Sal fuerit non conveniunt.
 Alii sal verum ac naturale intelligunt,
 quale est sal fossile, & ne tempesta-
 tum injuria periret, ajunt columnam
 istam altas egisse radices, ac subinde
 restitutam, si quid interierit. Nec de-
 sunt, qui statuam lapideam fuisse di-
 cunt quæ salis speciem referret. Ali-
 qui statuam salis interpretantur de
 statua perpetua, nam Num: 18. v. 19
 dicitur ברית מלח *paçtum salis*, hoc
 est perpetuum, propter incorrupti-
 bi.

bilitatem: ubi tamen locutionem esse figuratam liquet; nam pactum cum sit actio relativa inter duos, non potest in salem converti, potest tamen sale adhibito sanciri, quemadmodum olim Sacrificia fuisse sale condita constat. Dantur etiam qui nomen salis non ad saporem referendum putant, sed quia statua aliquid habuerit notabile, quod viatores moneret, ad quod alludit Augustus. *Uxor Loti significat eos, qui in tribulatione retro aspiciunt & se à spe divinae promissionis avertunt, ideoque statua salis facta est, ut admonendo homines, ne hoc faciant, tanquam condiciat cor eorum, ne sint fatui.*

§. V.

Hisce erroneis opinionibus recensitis, transitum facio ad interpretes asserentes uxorem Lothi in Statuam Salinam, eamque durissimam, momentanea quasi metamorphosi,
mu-

mutatam fuisse. Inter quos præcipui sunt, Sedulius, sic dicens

dum respicit uxor: (sit.

In statuã mutata Salis stupefacta reman-
R. Elieser, qui, facta est, inquit, Statua
Salis, ac etiamnũ hodie persistit. Lambunt
eam Boves, & iterum stans super pedes ma-
nẽ efflorescit: & Josephus, is dicit ἰσό-
ρηκα αὐτὴν, ἐπὶ γὰρ ἡγὼ νῦν διαμένει. Quam
opinionem & ego lubens amplector,
cum optimis suffulta sit rationibus, ut
infra patebit. Sufficiat heic loci addu-
xisse unicum hoc dictum ex Sap: cap.
10. v. 7. ἀπιστίας ψυχῆς μνημεῖον ἐσηκῦα
σῆλη ἀλός, i. e. incredula anima memoria
stans columna Salis. Quod, etsi aliis de-
stituerer argumentis, satis superq̄ ve-
ritatem hujus assertionis evinceret.
Observandum quoq̄ est, salem istum
non fuisse communem, qui liquefce-
ret, & in aquam brevi solveretur, sed
mineralem, qualis est in rupibus, qui
nullo imbri liquefcit, & pro saxi ad
ædificandas domos idoneus.

D

§. VI.

§. VI.

Occurrunt adhuc plurimæ, de hac statuâ finistre judicantium, exceptiones, quæ, nisi aliquatenus enodentur, Ben: Lect: veram hanc ac genuinam sententiamvalde dubiam reddent. Itaque operæ pretium me facturum existimo, si præcipuas recensuero, & pro modulo imbecillis ingenii exposuero. Primum autem hic urgent, quod passim in historiis mentio fiat vocis מלחמא quæ exponitur à quibusdam Lexicographis per *Sal ac bitumen*, in quod ipsam quoque mutatam esse ajunt, & quod insolentius est, asserunt etiam filios & Nepotes Lothi, quos postea illas obtinuisse ferunt regiones, monumentum istud publicum in memoriam defunctæ, ex bitumine maris Sodomitici, erexisse, & id esse, ad quod Dominus digitum intendit. Hoc suum effatum probare con-
nan.

nantur (α) ex locis parallelis, quorum præcipuus est 2 Sam: 18. v. 18: וּמַבְשֵׁלִים לָקַח וַיִּצַב לוֹ כַּחַיִּי אֶת מַצֶּבֶת
Et Absalon sumpsit atque erexit, cum adhuc viveret, sibi statuam &c.
 וַקָּרָא לַמַּצֶּבֶת עַל שְׁמוֹ וַיִּקְרָא לָהּ יָד
Et vocavit statuam nomine suo, & appellatur manus Absalon usque ad hanc diem: qui tamen nervum non incidit; nam magna est discrepantia inter phrases istas quod sc: Absalonis statua dicta fuit manus Absalonis aut Absalon, & quod manus Absalonis, aut ipse Absalon factus sit statua, prius verū est, & in scriptura usitatum, non autem posterius. (β) Quia verbum הָיָה non semper denotat mutationem unius in alterum, sed frequentissimè unum fieri ex alio, dum unum succedit alteri, vel in locum, vel in memoriam, vel comparativè in similem ferè naturam aut conditionem abit, ut liquet ex mente eorum e Na-
 ba-

bale 1 Sam: 25. v. 37. qui cum ex uxore Abigail audivisset delictum priori die in Davidem commissum, adeo obstupuisse dicitur, ut cor ejus mortuum fuerit והוא היה לאבן fietq; lapis. Qui tamen locus nostram assertionem non destruit, cum præfixum ל sit ibi adverbium similitudinis, & denotet *sicut, quasi*, unde versiones accuratiores habent, *adeo ut esset ille quasi lapis* (γ) Cum מצבה & נציב per plurimorum suffragio sint Synonyma, ajunt illud ordinariè notare monumentum, vel in memoriam defunctorum, vel singularis alicujus fati à posteris erectum, aut statuam arte manuq; factam humanâ. Ego quidem non diffiteor, נציב quibusdam in locis eam obtinere significationem, inde tamen non sequitur in rebus miraculosis ejusdem esse valoris, nec ab alicubi ad ubiq; valet consequentia. (δ) Siquidem מלח vocetur bitumen à Judæis, à Græcis ασφαλτον, &

& exinde locus *Mare bituminosum*, quod sic describit Plinius, ἀσφαλτίτις nihil præter bitumen gignit, unde illi nomen adhaesit. Nullum corpus animalium recipit, Tauri camelique fluitant, inde fama nihil in eo mergi: affirmant ab eo bitumine postea exstructum esse monumentum bituminosum, ut atro suo colore & sulphureo odore testaretur de genere mortis, quo obiit fœmina. Nec ego inficias eo verbum חלב nonnunquam apud Judæos interpretes bituminis nomine venire & præcipue bituminis Sodomitici, non tamen exinde necessario sequitur ex bitumine isto erectum, nec in Textu Mosaico idem notare, cum sit manu DEI vindice formatum, ad divinam maximè justitiæ declarandam sequentibus generationibus. Quapropter satius esse autumo, ut pia veneratione agnoscant manum divinam, quæ uno quasi momento & ictu oculi, hanc incredulam fœ-

mi

minam in durissimam Salis compagem convertit, *in iudicii divini & forma*, ut Tertulianus loquitur *testimonium*, & non eam, quam orbis hactenus ceu frænum malitiæ suspexit, in opus manus humanæ transformet, nec dicant statuam hanc, quam ipsa Numinis manus vindex futuris Seculis in monumentum iustitiæ & præconem pœnitentiæ posuit, & quam orbis hactenus talem esse credidit, nihil esse nisi columnam aliquam, ex bitumine in memoriam uxoris Lothi & eorum, quæ circa eam contigerunt, arte humana constructam.

§. VII.

Hisce, pro ratione instituti, consideratis, pergendum ad secundam eorum exceptionem, quâ ulterius nostram infringere cupiunt sententiam; ogganiunt scilicet (a) monumentum istud non esse erectum in isto momento, sed anno postea secundo, aut seculo, eo, quod

quod post descriptā conflagrationem urbium & regionis universæ uxorem Lothi respexisse memoret, (β) Regerunt nec obesse, quod Moses statim mentionem faciat statuæ, dum de incendio egit; quippe non eundem nexum esse posse temporis, qui verborū; licet in discriptione statim à scriptore subjungatur, quod longè post contigit; unde quoque probationis loco adhibent; parallelismos quosdam, Gen. 9. v. 20. ויחל נח איש האדמה וישת מן הוין *Noachus autem cœpit esse vir terram colens & plantavit vineam & bibit ex vino;* quod equidem manifestissimum esse, non uno & eodem die, quo plantavit vitem, ex fructu ejus bibisse, haud latet; Gen: cap. 21. v. 2. ותהר ותלד שרה *Sara concepit & peperit,* quod nec uno & eodem die factum fuisse quotidiana docet experientia, atque sic per consequens, eadem quæ Moses eo refert loco, non uno & eodem

mo.

momento peracta esse. Ex hisce inextricabilis oritur fermè Labyrinthus; occurrunt enim mihi hæc paulo altiori mentis indagine perpendenti, jam pro affirmativâ jam pro negativâ stantes sententia, jam judicium perpolitum occultantes. Haud tamentemere me facturum arbitror, si in eorum descendero castra, qui hanc interpretationem suo stare talo inficiantur; cum nullibi neque in sacrâ neque in profâna fide digna historia deprehendam, discrimen esse factum inter id tempus, quo respexit, & mutata est, sed divinum scriptorem individuo quasi nexu dicere; *Et respexit mulier & facta est Statua Salis*; Reliquis vero mihi occurrere tali licet ratiocinio, quod sc. ea, quæ Moses, cum de incendio egit, uno nexu & sermonis contextu conjunxit, ab aliis non erunt separanda, juxta hunc interpretandi Canonem: *Qua facta eodem*
ser.

sermonis tractu, quin una periodo recensentur, & sibi invicem conjunguntur, ea & re ipsa inter se tempore sunt conjuncta: Magna equidem cura providit supremum Numen, ne difformitas esset inter res & verba, sed ut ea, quæ distincta sunt, distinctè etiam enuncientur, & quæ conjuncta conjunctim. Quamobrem nec ulla ratio inveniri potest, ob quam, quæ tempore notabili inter se sunt divisa, in unam & eandem periodum atque sermonis texturam, contra universales loquendi atque scribendi leges cogeret divinus scriptor. Ideoque inhærendum tamdiu principio posito, donec urgens ac evidens ratio ab eodem recedere jubeat, quæ tamen nusquam produci potest ex Sac:Scriptura, neque ex alia fide digna historia demonstrari, ut ea, quæ integris seculis à se invicem distant, quemadmodum de hac re adversarii contendunt,

uni & eidem periodo, ne levissimo quidem indicio addito diversa subesse tempora, includantur. Adducta vero loca parallela quod attinet, non è re erat, ut Moses in re manifestissima asteriscum quendam adhiberet, qui moneret literæ aut texturæ sermonis non inhærendum; enimvero similis evidentia, quæ urget temporis istiusmodi differentiam statuere in Textu non apparet; & propterea è locis non usque adeo parallelis non necitur argumentum firmum; in quibus tamen locis ab AbenEzra adductis, nec deest nexus uti verborum ita rerum & temporis, sed eadem omnino conjuncta esse uti re ita tempore. Præterea ex hilce etiam certum evadit, priscam interpretationem suo stare talo, quod scilicet consentiat (a) Textui, (b) Contextui, & rei gestæ quæ recensetur, (c) Phrasæologix Sacræ, (d) Historiæ & traditioni cum Judaicæ, tum Christianæ,

nec

nec non profanæ, (ε) Divinæ justitiæ
& potentiæ, (ζ) dignitati Scriptoris
θεοπνεύστου, (η) ædificationi in pietate
(θ) non contradicat ulli Scripturæ lo-
co, nec (ι) ipsi rationi.

CAPUT TERTIUM.

§. I.

Quandoquidem jam manifestum
sit, incredulam hanc mulierem
in statuam transformatam sa-
linam, consultum existimo formæ
quoq; mentionē facere, sive qualem
formam in subitanea ista metamor-
phosi nacta sit; verum, cum Sacra
hac de re taceat Scriptura, & divini
scriptoris lingua, in cujus præcipue
scriptis hæc historia suam habet se-
dem, durum mihi videtur atque ar-
duum aliquid certi de hac enuncia-
re, interim tamen, cum hanc susce-
perim ventilandam, non rejiciendas
autumo traditiones antiquas pri-
scorum temporum atque vetustissi-
mo-

morum Scriptorum, ex quibus abundè colligere licet fœminam in prodigiosâ istâ atque momentaneâ mutatione pristinam retinuisse formam, inter quas potissima est Ter-
tulliani, qui carmine quodam comprehendit totam istam historiam, inque ea de formâ ejus hunc in modum verba facit:

*Hic aliter versa mœrent miracula formæ;
Namque comes conjux, heu me male
tum quoq; legis*

*Fœmina non patiens divina ad mur-
mura cali*

*Audaces oculos nec quidquã sola retor sit.
Nec habitura loqui, quod viderit ES
mub illic*

*In fragilem mutata salem, stetit ipsa
sepulchrum*

*Ipsaque imago sibi formam sine corpore
servans.*

*Durat adhuc etenim nudâ statione sub
ethrâ*

*Nec pluviis dilapsa situ nec diruta ventis
Quin*

Quin etiam si quis mutilaverit advena
formam,

Protinus ex sese suggestu vulnera
complet

Dicitur Et vivens alio jam corpore sexus
Munificos solito dispungere sanguine
menses.

Deinde Jrænei alludentis, Uxor Lotbi
remansit in Sodomis jam non caro cor-
ruptibilis, sed statua Salis semper manens
Et per naturalia ea que sunt consuetudi-
nis hominis ostendens.

§. II.

Ad ordinem Methodi expenden-
dum venit dictum Judæ sc: v. 7.
ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς
πόλεις τὸν ὅμοιον τέτοις τρόπον ἐκπορνεύσα-
σαι καὶ ἀπελθῆσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας,
πρόκεινται δείγματα, πυρὸς αἰωνίης δίκην ὑπι-
χσαι: i. e. sicut Sodoma Et Gomorra, Et fi-
nitime civitates simili modo exfornicate, Et
abeuntes post carnem alteram, facte sunt
exemplū, ignis æterni pœnam sustinentes:

Ex

Ex quo consequi videtur, omnes illius regionis incolas, pariter cum infantibus, qui erant natura filii iræ, in gehennam detrusos fuisse, ibique in æternum puniendos, non vero per ignem & sulphurem istum cœlitus demissum, quo non modo homines fuerunt incensi, verum etiam planities, urbes, pagi, nemora, &c. ignem æternum intelligendum esse, cum fuerit materia corporea, qua etiam corpora in pulverem fuerunt redacta, quæ tamen extremo iudicio resurrectura in dubium haud revocamus, & sic eo castigatos. Salutem vero eorum quod attinet; Theologorum est non autem nostrum de ea ulterius disquirere; atque sic huic opusculo supremam manum imponens, cunctis mortalibus lapsum uxoris Lothi dijudicandum relinquo, ut eo facilius, memores ejus, summi Numinis præceptis adhærere discant, nec non porten-

tentosa mulieris metamorphosi cognitâ, â rebus abhorrere terrenis. Abs te interim Ben: Lector obnixè contendo, velis juveniles has primitias æqui bonique consulere, & non, ut malignorum mos est, malevolo capere dente.

DEO TRIUNI GLORIA.

CORONIDIS

loco addere lubet illa quæ Emanuel Thesaurus in genealogia Patrum habet de Uxore Lothi, cum eam optime depingant.

Quam stupes muliebrem statuam,
tanta artificio fictam,
Artifice caruit.

Genita fuit & sine scalpello sculpta,
Et quod impensius mirere,
olim spirabilis & locuta.

Brevi: fœmina fuit.

Dicerem: est,
nisi prodigium videretur,
fœminam esse & tacere.

Gor.

Gorgonium vidisse illam putas?

Auc Ciconum fontem bibisse?

Erras: se ipsa finxit.

Nam contra divinum præscriptum,

Dum patriam spectat, se amisit.

Sola igitur mortalium, nec imaginis e-
gens, nec sepulcri.

ipsa suæ stupiditatis imago

in semita hæret,

Et in sua statua tumulatur.

Licet igitur intra metamorpho-
ses numeretur:

Fœminam ex vera fictam.

Imo, nunc veram quia fictam.

Nam quid in fœminis videas nisi fictum?

Itaque mentiri solita, se ipsam mentitur

Mortua vivam simulat, vel viva mortuam.

magis mirere,

Quod insulsa salum migravit in lapidem;

In sale mortua, quo viva carebat.

Sic solent fœminæ: sapiunt cum pereunt.

Ac fuge hunc sale, si sapias, viator.

Hugne = Liud

Sfwersändt

Då

Ehreborne och Skickelige

Herr JOHAN WALL-
STENIUS,

Sin i dagzliuset framgifne
Lårdoms Första Afwel

Om

Salt = Stoden/

Berömligen försvara tänckt.

Uf en på Resan fladder.

Af gamla Oren lär en ung rätt
Ofet wåga.

I Mödrars skoor gemeent och
Döttrar tråda plåga/

Så haa the Gambla sagt : så of til min-
nes lage/

Wii Unga märefia thet : ty thet är rätt-
lig sagt.

Hur'

Hur' kan en Dygdig Moor/ af Dygd up-
ammad Mamma/

See Dottren Odygdz = midlet? Men/ men
med Dygd upamma:

Hur kan een Last-wård Moor/ anföra
en til Dygd?

Men/ hon beteer sig förr at the få båda
blygd.

Hwar Dygden har siet boos / man Odygd thet
en lyser;

Hwar Odygd gerna groor / thet Dygde=Sol
en lyser.

Ehen Moor sin syster nått / Gudsfruchtan/
tuchtan lärde /

Wist lär Hon Fostret siet / at thet är åhra
wårde /

Hwi skall rå en Faar? Faar som af Son
will weta;

Sin Son så tuchta op / at han thet Faar
will heta?

Hwi skall rå ey en Son? som Faars Son
heta will;

Sin Faars spår efftergå? som rätt Son hē-
rer till.

Om Handwerck Fadren närde; en Sonen
gårna plöjer:

Om

Om Fadren läsa lärde / sin Son han eise och
båjer.

Sij! här har man en Faar / hwem Wall och
Steen gaf namn;

Som genom Steen = hård Swall / har gårde i
Steen = hwäld hamn.

På Pindi branta bärge / med flit / med swett han
flifwie /

Förn bland then Lärde träpp / hans namn blef
rätt instrifwit.

Sij! här har man en Son / som namn af Faar
sin faar ;

Ja namn af Nåde = Rijk Faar han i Him-
len haar:

En Son som Barna = ähr / kan Manna-
foster föda:

Ett Barn som drifwa tors then saak / mång Man
giordt möda.

En sådan Faar / sin Son hwad lärde är
lära för

En sådan Son sin Faar närn döör öds-
dlig gör.

Far fort o Musers Pilt! Dhe skola tig wäl
löna!

Jag spår: inom såå ähr / med Lager = Cranhar
Eröna.

Du magra rümen min iag fluta skall; ty
gnäll

Staret wind i seglen sin. Lef säll till sidste
qwäll!

Hast förtar all Zjrtligheet/
Men ej en hiertans Willigheet/
Som synter af Zienstskylligheet/
Hugnas af Er Zjrtigheet.

CHRISTIERN. G. BORGERUS,

Nor - Finl.

